

EDEBİYATIMIZIN MAHCUP DELİKANLISI ZİYA OSMAN SABA*

Ahmet Yılmaz

- Kış mevsiminin ortasında bahardan kalma bir gün, inatçı bir grip belimi bükmüş, kolum kanadım kırılmış; yatağa düşmüşüm. Kütüphanemin raflarında bir yardım eli arıyorum. Meydan çeşmesi gibi şırl şırl akan burnumu, ağrıdan zonklayan başımı, göğsümün üstüne otağ kurmuş ateşi unutturacak, yalnızlığımı merhem olacak şiir kitabı Yunusların, Mevlanaların, Sezai Karakoçların, İsmet Özellerin arasından sıyrılıp avucuma düşüyor: *Bütün Şiirleri*, Ziya Osman Saba.

Edebiyatımızın mahcup delikanlısı Ziya Osman Saba'yı meraklısı bilir: "Geçen Zaman", "Bütün Saadetler Mümkündür", "Bu Vakitiz Giden Yaz", "İstanbul", "Bir Yer Düşünüyorum", "Patik Yap, Kunduracı!" gibi nice nahif şiirin sahibi, mısralarından hayat fışkıran bir şair, aynı zamanda bir hikâyecidir.

30 Mart 1910-29 Ocak 1957 yılları arasında ömür süren Ziya Osman; Galatasaray Lisesini yatılı olarak okumuş, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiş, çeşitli işlerle meşguliyetinin ardından *Meşale*, *İçtihat* ve en son ve çoğunlukla *Varlık* dergisinde eserlerini yayımlamış. Çocukluğa özlem, hatıralara bağlılık, ev-aile sevgisi, küçük mutluluklarla yetinme, ölüm ve ahiret gibi temaları ele almış; Yedi Meşaleciler topluluğunun en sadık üyesi olarak kalmıştır. *Sebül ve Güvercinler*, *Geçen Zaman*, *Nefes Almak* isimli şiir kitapları, sonradan *Geçen Zaman - Nefes Almak* adıyla (1974), *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* ve *Değişen İstanbul* isimli hikâye kitapları ise 1992 yılında tek kitapta toplanmıştır.

* (1910-1957), Fotoğraf: Taha Toros Arşivi'nden.

Ziya Osman'ın şiir denizinde yüzerken dikkati elden bırakmamak lazım. Tam tabiat güzelliklerine, sevgilinin hayaline, çocukluk âleminin saflığına dalmış, kendinizi serin sulara kaptırmışken birdenbire şairin dümeni öte dünyaya kırıp ölüme, karanlık bir yolculuğa doğru yelken açtığını ürpererek fark edersiniz fakat o, yine de trajik değildir; işi tatlıya bağlar. Allah'a yalvarır, merhamet diler, yer yer sitem ederek şiirinin havasını tazeleyecek yeni sulara yönünü çevirir. Tıpkı “Nasıl Anmazsın” şiirindeki gibi:

*Nasıl anmazsın o çocukluk günlerini!
Dalda bülbülü vardı, gökte beyaz bulutu.
Annem vardı, babam vardı.
Bahçemizde, ılık, uzayan günlerdi yaz,
Bir beyaz âlemde kış.
Başkaydı güneşi, böyle değildi ayı.
Artık istemiyorum yaşamayı!
Bir gün ver bana Tanrım,
Ta çocukluğumdan kalmış...*

Şair ölümle barışıktır barışık olmasına ancak “Ahiret” şiirinde “Tanrım bir meleğine emredecek: Yetişir!” diyecek kadar ister yerini yadırgadığı, görüp çektiklerinin yettiği dünyadan ayrılmayı. Teneşir, yorgunluğunu alacaktır; içinde bütün yüklerden kurtulmanın hafifliği, sonsuz huzura kavuşacaktır ve ailesi onu bekleyecektir. Ne kadar da büyümüşsün oğlum, diye hayret edecektir annesi.

Bazı zamanlar şairin ölümden bir umarı yoktur sanki. Şu koca evrende acizliğinin ve ufacıklığının farkına varmış; dünya zevklerinin, heveslerin geçiciliğini idrak ederek boş ümitlere bağlanmamayı öğrenmiş; gassal önünde meyyit gibi, babası Hz. İbrahim'e kurbanlık bir koyun gibi boynunu uzatan İsmail kadar mecalsiz, öte taraftan itaatkârdır “Kurban” isimli şiirinde:

*Kulların arasında ben yaşadım sessizce,
Hiç ağzımı açmadım, verdim bütün yünümü.
En geniş bir sabahı düşünerek her gece,
Ben, Tanrım, şuracıkta bekliyorum günümü.*

Ziya Osman Saba'da sürpriz çoktur; ne okuyucusunu devamlı hüznendirir ne de kendini kötümserliğin sıığına teslim eder. “Rabbim, Nihayet Sana” isimli şiirinde bu defa da ölümü dünyadaki kinden, hasetten, hırsardan kurtuluş olarak gören; onda, kişiyi sevdiklerine kavuşturacak bir

vesile arayan (ki her şeyde bir hikmet var, der şair) ümit ve heyecan dolu bir şair karşılar bizi. Cenneti anmadan ballandıra ballandıra anlatır öte dünyanın güzelliklerini: “Gece değmemiş sema, dalga bilmeyen deniz vardır orada, birer ağaç altında sevgilimiz, annemiz...” Şair ölümden korkmuyorum der Mevla’sına.

“Bütün Saadetler Mümkündür” şiirinde; açlar doycak, yoksullar giyinecek, görmezler görür olacak, ana baba ve çocuklar birbirini bulacaktır ebedî bir âlemde, hepsi mümkündür. Burada ilginç olan, şairin ölümlerden dua istemesidir. Aslında en çok onların ihtiyacı vardır duaya; ömür sermayesi tükenmiştir; dünyaya geri dönmek, hataları telafi etmek fırsatı artık yoktur. Ancak şairin fikri kanaatimce şu yöndedir: Mademki onlar öldü, toprak oldu, aslına rücu ettiler. Demek ki Yaradan’a yakın oldular; biz dünyada O’ndan uzak, hırslara ve heveslere boğulmuş, günahlara gömülmüş vaziyetteyiz. O hâlde ey ölmüşler, Allah’a yalvarın ki bizi (şu fânî hayattan veya kabahatlerimizden) kurtarsın.

*Bütün saadetler mümkündür...
Bahtsızların biraz gülümsemesi...
Körlerin gün görmesi,
Mümkündür bütün mucizeler...
Ana, baba, evlat, bütün kaybolanlar...
Ebedî bir sabahta buluşmamız bir daha.
Ölümler! Hepimiz için yalvarın Allah’a...*

“Patik Yap, Kunduracı” şiirinin dokunaklı yanı, en çok da şairin ölümü çocuklara yakıştıramamasından değil midir? Şair, bebekler için patikler ister kunduracıdan, ilk adımlarını onunla atsın; çocuklar için mevsimlik, minicik elbiseler ister terziden, saçlarına kurdele ister.

*Ama şu dünya hâli, bin bir türlü kaza, bela,
Ama bunca hastalık, gıdasızlık, verem;
Tabutçu, ölçünü büyük tut, büyük!
Çocukların öldüğünü istemem...*

Peki, nedir ağızların tadını kaçırın ölümden bahsetmeye sebep; hangi hislerdir şairi bunca endişeye sevk eden? O ki tabiatta her bir varlığı yerli yerinde görmekten memnundur; beton binaların, insansız ve yeşili talan edilmiş meydanların değil, günlük güneşlik sokakların, bacası tüten fakir evlerin, cıvıl cıvıl parkların adamıdır:

İçindeyim günlerin, rengârenk mevsimlerin ("Toprak")

Arılar kovanında, kulübesinde köpek.

Her an düşüneneğim: Allah ne kadar iyi! ("Bir Yer Bilirim")

Bir yer düşünüyorum, yemyeşil,

Bilemem, neresinde yurdun.

Bir ev günlük güneşlik,

Çiçekler içinde memnun. ("Bir Yer Düşünüyorum")

Günler ya serin, ya sıcak.

Ne kin artık, ne garez, ne hırs, ne tamah,

Bir mutluluk içinde kalbim, aydınlık, ferah,

Çarpacak... ("Deniz Kıyısındaki Kulübe")

Günlerin içinde, çiçekler içinde, mutluluk içinde... Şair sade kendisi için değil, insan kardeşleri için de daima küçük, saf mutluluklar peşindedir. "Herkesin Evi İçin" şiirinde sıvası dökülmüş evlerde oturanlar için, her garip kuşun yuvası için dua eder Allah'a; onları korusun diye. Dirlik düzen, sağlık ister; kapı önlerinde çocukların sesi eksik olmasın ister...

Ya "Dilek" şiirine ne demeli? "Mesut olmuş görmek isterdim hepinizi..." mısralarıyla başlayan şiirinde Ziya Osman Saba; dertliler, ümitsizler, terfi etmiş memurlar, sınıf geçmiş öğrenciler, kadın erkek, genç yaşlı insanlar için âdeta bir dünya cenneti hayal eder, temenni eder bir bakıma, öyle kalpten. Ne yoksul ah etsin ne dul hıçkırırsın ne hastalar inildesin! Çocuklar el ele halka olmuş; su başlarında, ağaç diplerinde, parklarda sevgililer... Vapurlar sefere hazır, dillerde şarkılar, ıslıklar...

Karamsarlık mı, kötümserlik mi şairinki? Hayır! Çelişkiler, tezatlar mı? Hayattan çok, ölüm duygusunun, fâniliğin altında ezilmenin yansıması mı? Değil! O hâlde nedir, nelerdir Ziya Osman'ı dünyaya bir yaklaştıran ve bir uzaklaştıran; tam mutluluğa uzanacakken geri çekilmesine sebep, onu Allah'a yer yer sitemkâr yer yer muhtaç eyleyen ve tam da bu sebeple insan kılan?

İnsanlar, bu güzel günde,

Kara, alınlarına bakacak olsan,

Kulak versen, dişlerinde bir gıcırta.

Top, tüfek, süngü, çakı,

Kardeş kanı, mazlum ahı, yetim hakkı...

Kara, kiminin yalnız bahtı:

Kalmış iki eli böğründe.

Allah'ım! Mesut yaşamak artık.

Durup durup baktıkça, denizde balık,

Kuş olmak istiyorum mavi göğünde. ("İnsanlar, Bu Güzel Günde")

Uzandığım koltuktan doğruluyorum, elimde ağırlaşan kitabı raftaki yerine yerleştirmeliyim artık. Hey gidi dünya ağrısı! Hastalıklar, acılar, bin bir türlü dert gelir geçer de sen daima bir yerlere sinmiş, ta iliklerimize kadar sokulmuş, uzaktan bize kıs kıs gülersin. Şairler gelir geçer üstünden, mısralar gökyüzünde kayan yıldızlar gibi takip eder birbirini, hayaller gelir geçer, ümitler eskir, mutluluklar hikâye olur.

An gelir, Ziya Osman ölür. Kalp hastalığıdır ölümün perdesi, evine gelir götürür şairi. Eyüp mezarlığına defnedilir şair, ardında Yunus Emre'ye selam yollayan en güzel mısralarını bırakarak:

Rabbim! Beni yaratmışsın,

İnsan şeklinde görünürüm,

Terlerim yazın, üşürüm kışın,

Düşünürüm, düşünürüm... ("Bilemiyorum")

Kaynaklar:

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul 2002.

Saba, Ziya Osman, *Geçen Zaman - Nefes Almak (Bütün Şiirleri)*, Varlık Yayınları, İstanbul 1991.